

A kérdező

UNGVÁRI TAMÁS

Szokatlan beszélgetések

TARTALOM

- 10 | MÜLLER PÉTER – 2010. december 27.
18 | SZINETÁR MIKLÓS – 2011. március 28.
28 | LATOR LÁSZLÓ – TÓTH KRISZTINA – 2011. április 18.
44 | VEKERDY TAMÁS – 2011. július 4.
52 | SZÉCHENYI ÁGNES – 2011. július 4.
62 | BEREMÉNYI GÉZA – 2011. december 12.
70 | FALUS ANDRÁS – 2011. december 12.
78 | ZÁVADA PÁL – PARTI NAGY LAJOS – 2012. február 13.
90 | MARGITAI ÁGI – 2012. március 6.
96 | BALÁZSOVITS LAJOS – 2012. március 6.
108 | PÉTER VLADIMIR – 2012. május 14.
116 | VAMOS TIBOR – 2012. július 9.
124 | HARGITTAI ISTVÁN – 2012. július 9.
134 | HORGAS ESZTER – 2012. július 30.
142 | CSERNUS IMRE – 2012. július 30.
150 | JORDÁN TAMÁS – 2012. szeptember 17.
160 | VÁSÁRY TAMÁS – 2012. október 8.
170 | GROÓ DIANA – 2013. április 8.
180 | DAVID GROSSMAN – 2013. április
196 | UNGÁR LÁSZLÓ – 2013. június 3.
208 | MAKK KÁROLY – KONRÁD GYÖRGY – 2013. augusztus

ELŐHANG

Előhang, ez illik az élő hangból szerkesztett kötet élére. Interjúk és beszélgetések sorakoznak itt, szerepel bennük a kortárs művészetek legjobbjából választott csapat. Megszólalnak írók és zenészek, orvosok és rendezők, sejtkutatók és mérnökök. Egyszerűbb bevallani, kiket nem hívtam rádiós vagy tévés beszélgetéseimre. Politikusokat. Egyelőre nincs velük sok dolgom. Könyvemben feltárulkoznak az emberek, nem nyilatkoznak, hanem megnyilatkoznak. Alig volt olyan beszélgetésem, amelynek a végére nem született meg valaminő intimitás. A hála, hogy elárultad a titkaidat, megbíztál bennem.

A mások iránti kíváncsiságot tanulni kell. A monológ helyett a szókratészi dialógust, elfogadást, ellentmondást, a retorikát, hogy az unalom fenyegető rémét elűzd. Mindig igyekeztem figyelemre méltó, eredeti, szellemes embereket a mikrofonhoz vagy a kamerák elé hívni. Ám még a megrostált gyűjteményből is kiderül, milyen egyedülállóan izgalmas a magyar kulturális közélet, milyen jelentős személyiségek építik itt életművüket.

Könyvem ezért több, mint beszélgetések sora. Tanúságtétel, milyen sokan vannak azok, akiknek személyisége és mondanivalója kisugárzik a stúdiókból, sajátos fénybe vonja a jelent, s azt üzeni, hogy van mit felmutatnunk a jövőnek is. Bizakodóvá tettek ezek a beszélgetések. Nem jártunk itt hiába. Persze az egyes beszélgetésekben sok a panasz és az elégedetlenség.

Ám együtt mindez hadrendbe hívó harsonaszó, melyben benne zeng a megváltás ígérete.

Így és együtt ez a kötetem is folytatja *Enciklopédiáim* sorát. A mozaikszerű szerkesztés, az információ sűrűsége, valamint az, hogy egy-egy megszólaló szinte a teljes szakmájáról beszámol, megengedte, hogy túllépjek a léha fecsegésen. Sikerült talán ismét megszerkesztenem egy szórakoztatva tanító könyvet.

A szerkesztés során megdöbbenő volt, hogy az élő beszédben mennyi töltelékszó van! Egy tanár, magyar szakos diplomával! Ennyi „tehát” és „ugye” és „bizony” és „alighanem” – hihettem volna, fél évszázad múltán nagyobb a gyakorlatom, éberségem. Az élő szó eltúrta a tölteléket, az írásos változatban mindezt kigyomláltam. A szerkesztés itt abból állt, hogy a kérdéseimet kurtítottam minimálisra, hogy beszélgetőtársaimnak több helyet szorítsak. Nem csak én szerettem volna verseimnek hőse lenni.

Könyvem műfaja: tanulmánykötet, arcképcsarnok, jellemrajzok sora. Tájékoztató a kortárs szellemi életről. Intim beszélgetések, gyónások, élveboncolások, hadijelentések aktuális csatákról – terített svédasztal, kincses kalendárium, unaloműző... és önéletrajz: íme, ezek az emberek érdekelnek.

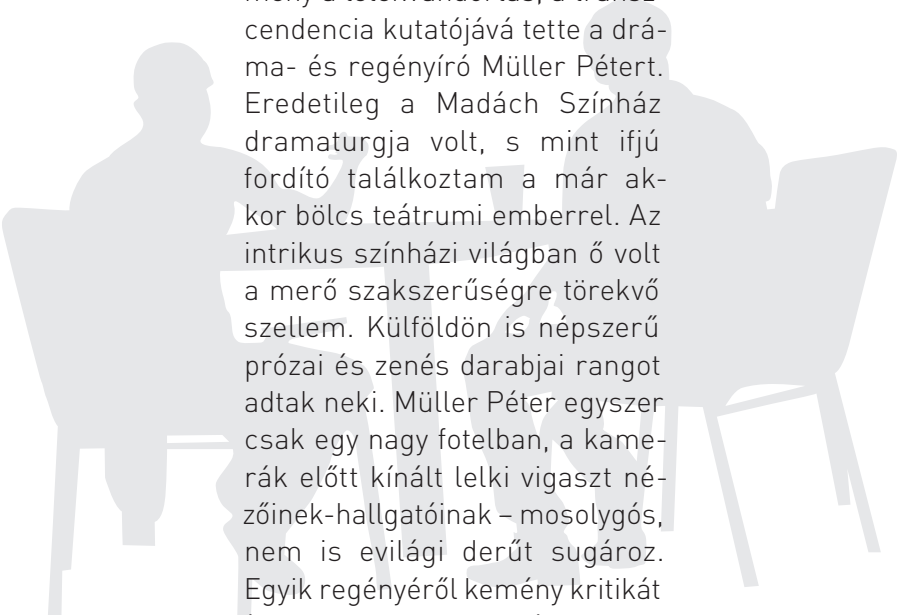
Ezúton fejezem ki hálámat Árva Brigittának, a Klubrádió szerkesztőjének, Szekeres Katalinnak, az ATV szerkesztőjének, Illés Andreának, a Scolar Kiadó főmunkatársának, Sugár S. Andrásnak, a kiadó egyik igazgatójának, az ötletadónak, továbbá Vicsek Ferencnek, a Klubrádió főszerkesztőjének és Németh S. Szilárdnak, az ATV hírigazgatójának az interjúk közlésének engedélyezéséért.

Számos beszélgetésem szükségszerűen kimaradt ebből a gyűjteményből. Nem adtam még közre eddig interjúim sorát Füst Milánnal, Tersánszky Józsi Jenővel, Nagy Lajossal, Illyés Gyulával, hogy csak néhányat említsek, s maradt még a tarsolyomban egy-két kortársammal folytatott kérdezgetés.

Kérdező ember voltam mindig, de a beszélgetések szerkesztését és átírását jószerivel kerültem, bár a *Találkozások a világhírrrel* című kötetemben interjúalanyként szerepelt John Steinbeck, Robert Graves, Graham Greene s megannyi mester, akikkel pályám során véletlenül összefutottam. Előbb-utóbb ezeket is kötetbe gyűjtöm, ha lesz erőm finom kézzel rostálni és az élő beszédet a nyomtatotthoz igazítani.

Ungvári Tamás

MÜLLER PÉTER

Egy sorsfordító, halálközeli élmény a lélekvándorlás, a transzcendencia kutatójává tette a dráma- és regényíró Müller Pétert. Eredetileg a Madách Színház dramaturgja volt, s mint ifjú fordító találkoztam a már akkor bölcs teátrumi emberrel. Az intrikus színházi világban ő volt a merő szakszerűségre törekvő szellem. Külföldön is népszerű prózai és zenés darabjai rangot adtak neki. Müller Péter egyszer csak egy nagy fotelban, a kamerák előtt kínált lelki vigaszt nézőinek-hallgatóinak – mosolygós, nem is evilági derűt sugároz. Egyik regényéről kemény kritikát írtam. Azt is megbocsátotta.

2010. december 27.

- ❖ *Vendégem Müller Péter író, dramaturg, guru, televíziós személyiség és jó barát, ha szabad így mondanom. Müller Pétert dramaturgként ismertem meg a Madách Színházban. Azután az önálló drámák korszaka következett.*

Az első színpadi művem a *Márta* volt. Bessenyei Ferenc, Tolnay Klári, Tordy Géza játszották, ezt követte a *Szemen szedett igazság* Pécsi Sándorral, azután a *Szomorú vasárnap*, ez mind a mai napig megy Bodrogi Gyulával.

- ❖ *A Seress Rezső életéről szóló Szomorú vasárnap világkarriert futott be, nagyon sok helyen játszották.*

Aztán jött a *Búcsúelőadás*. Ezt a cirkuszi drámát Kaposvárott rendezte meg Garas Dezső, és ő is játszotta a főszerepet. Aztán följött Budapestre, és a cirkuszban mutatták be az akkori Aranycsapat, tehát Lukáts Andor, Csákányi Eszter, Bezerédi Zoli főszereplésével. A nagy duettet a Fővárosi Nagycirkuszban háló nélkül a trapézon, a magasban énekelte Csákányi Eszter és Lukáts Andor. Ma is beleborzongok, ezt hogy merték megcsinálni.

- ❖ *A darabok után jöttek a musicalek.*

A musicalek: a *Mária evangéliuma*, *Doktor Herz*, *Isten pénze*.

- ❖ *Tehát itt van előttem egy író, akinek körülbelül tíz helyi és nemzetközi sikerrel játszott darabja van. Emellett könyveket írsz vagy legalábbis könyv formában írsz egy egészen más témakörrel. Ha bemegyek egy könyvüzletbe, akkor a műveidet hol az ezoterikánál találom meg, hol a vallásos irodalomnál.*

Igen. Az embert beskatulyázzák. Ennek tulajdonképpen nagyon örülök, mert olyan skatulyába kerültem, ahol több olvasó jut hozzá a köteteimhez. Valójában én esszéket írok, a *Szeretetkönyv*, az *Örömkönyv*, a *Gondviselés*, ezek esszék. De még a *Kígyó és kereszt* vagy a *Lomb és gyökér* is. Ám ha azt írják rá, hogy esszé...

❖ *Akkor soha nem veszik meg... A műveidnek van egy, mondjuk így, vallásos, spirituális felhangja. Miként lettél az „ezoterikus esszé” műfaj nagy guruja?*

Gyerekkoromtól kezdve így gondolkodtam. A *Márta* című darabom egyik jelenetében Tolnay Klári – Márta szerepében – megőrül a fájdalomtól, mert kivégezték a fiát. És a fia, hogy megnyugtassa, visszatér a túlvilágról, és azt mondja: „Nyugodj meg, mama!” Gyönyörűen játszotta el Klári. Tudta, milyen a viharcsapott lélek. Ezen az előadáson ott ült Kádár János és Aczél György, s tapsoltak. Azt hitték, hogy én ezt csak „művészetből” írtam, s mindez kitaláció. Pedig nem.

❖ *Van egy túlvilág-tudatod.*

Igen. Hiszek egy transzcendens világban. Ezzel az érzéssel nem állok egyedül a magyar irodalomban. Nagyon sok költőnek, írónak volt ilyen meggyőződése. Hol ilyen vallás, hol olyan vallás, hol kifejezetten vállalt spiritualitás; ez jellemezte Weöres Sándort, Hamvas Bélát, Pilinszkyt. Amihez én állandóan visszanyúlok, az a tradíció. A távol-keleti, a zsidó, a keresztény tradíció, tehát az őshagyomány. Ám roppant érdeklődéssel olvasom azokat az eretnekszámbe menő csodálatos műveket, mint amilyen mondjuk a zsidóságnál a kabbala vagy az araboknál a szúfi.

❖ *Hiszel a jólásban?*

A szónak abban az értelmében, amit a magyar „javaskönyv” kifejez, igen, hiszek. Tehát javasol egy életstratégiát, mert van előrelátása: hogy mi történne, ha ezt megcsinálnád, s mi történne, ha nem. A jövőbe látásban nem hiszek, de a „javas”-ban igen, sőt ebben bizonyosságom van. Tehát a *Jóskönyv* – melyet ebben a témában írtam – az a javaskönyvnek a rövidítése.

❖ *A „javas” gyógyítást is jelent, nemcsak javaslatot.*

Így van. Abban a pillanatban, ahogy a tradícióba belépsz, együtt van a papi, a tanítói és a gyógyító tevékenység. Miután szétszakadtak a szakmák, akkor az egyikből csak tanító lett, a másikkól csak gyógyító, a harmadikból csak pap... Az igazi azonban mind a hármat tudja. Amikor írok, úgy érzem, mögöttem van valaki, aki beleolvas, és beszélek is valakihez. Tulajdonképpen saját magamhoz beszélek, a saját jobbik énemmel beszélgetek. Érzem, hogy azt a láthatatlan valakit, aki belenéz a művembe, azt én szeretem. És várja, mit mondok.

❖ *Tehát elébe mész az olvasónak...*

Soha én... én sok embernek nem írok, én mindig egyetlen embernek írok, mert egyetlen ember veszi kezébe a könyvet, ahogyan most én csakis veled beszélek. Ha nem te ülnél itt, egész mást mondanék. Ezért kértem, hadd nézzek a szemedbe.

❖ *Amikor téged nézlek vagy hallgatlak, arra gondolok, hogy e mögött egy ember van, aki megküzdött azért, amit mond. Tehát: a jobbik éneddal folytatasz párbeszédet. Nagyon nagy a kísértés a rosszra, vagy kiegyenlíti a kísértés a jóra?*

Nagyon nagy. Ha ezt az ember letagadja, akkor válik álprófétává, hamis guruvá. S az hitvány dolog. Egy híres haszid legenda szerint a tanítvány megkérdezi, honnan lehet megtudni, igazi-e

a mester, a rabbi? Hát onnan, hogy ha azt mondja, nincs hibája, oda ne forduljatok, mert az áltanító. Én teli vagyok pokollal, teli vagyok megoldatlan csomókkal, teli van az életem szorongásokkal, félelmekkel – ez a nyersanyagom.

❖ *És akkor ezt küzdöd le egy remélhetőleg nagy fogalmazással.*

Hát ez az egyetlenegy nagy kegyelem, hogy tudok olyan lábtempót csinálni, amivel ki lehet ebből emelkedni. És hát szárnyacska-im is nőttek, tehát tudok repdesni, de mindig vissza-visszacsobbanok. Ez gyönyörű így, nem?

❖ *Hát természetesen. Ebből születnek azok a könyvek, amelyek vigaszt nyújtanak.*

Lehet, hogy így hatnak.

❖ *A műveid drámát jelenítenek meg, a te saját drámádat, a küzdelmedet a jóért. Mondhatjuk azt, hogy nemcsak író, drámaíró vagy, hanem gondolkodó is. Gondolkodó – ma már nem meri senki ezt mondani. Miért nem mondjuk ezt nyugodtan, hiszen nem arról szól minden írás, hogy valamifajta problémamegoldásra vállalkozik az ember?*

Nagy élvezettel olvasom manapság Karinthy Frigyes kis tárcáit, másfél oldalon több gondolat van, mint manapság egy egész regényben.

❖ *De folytathatnánk a sort: ott volt például Füst Milán, e fantasztikus próféta. Ő mindig azt mondta, a verseiben írta, „én próféták nemzetiségéből származom”. Tudta, hogy az ember elbitangol...*

Na látod, ő nagy példaképem a magyar irodalomban.